



Różanecznik żółty. Fot. Marek Maciantowicz - wszystkie.

RODODENDRONY, rózaneczники, azalie

Przełom maja i czerwca to czas najobfitszego kwitnienia różaneczników. Warto w tym okresie odwiedzić jedną z kilku kolekcji tych niezwykłych roślin, bo wrażenia wizualne podczas spotkania ze „ścianą kwiatów” są trudne do opisanie. Najciekawsze kolekcje różaneczników znajdują się głównie w południowo-zachodniej Polsce, ale warto odwiedzić również te w Niemczech, położone blisko granicy.

Różanecznik czy azalia?

Obecnie azalie i różaneczники zaliczane są przez taksonomów do tego samego rodzaju *Rhododendron*, jednak w praktyce ogrodniczej w dalszym ciągu używa się utartych od bardzo dawna, tradycyjnych nazw. Te gatunki i odmiany, które mają zimozielone, skórzaste liście, nazywane są zwyczajowo rododendronami lub różanecznikami, natomiast te o miękkich, lekko owłosionych i zrzuconych na zimę lub półzimostrwałych liściach nazywa się azaliami.

Różanecznik *Rhododendron* L. to rodzaj roślin z rodziny wrzosowatych *Ericaceae*.



W Kromławu różaneczники tworzą gęste zarośla.

CIEKAWOSTKI

W Himalajach zarośla różaneczników tworzą na wysokości od 3500 do 4000 m n.p.m. piętro roślinne odpowiadające tatrzańskiemu zaroślom z kosodrzewiną.

W 1953 roku podczas wykopalisk archeologicznych koło Czorsztyna, znaleziono szczątki azalii pochodzące z pliocenu, co mogłoby świadczyć o tym, że azalia występowała na terenie Polski w okresie przedlodowcowym.

Odmiany różaneczników zachwycają bogactwem barw.

Według niektórych ujęć taksonomicznych należy do niego nawet 1000 gatunków. W stanie naturalnym występują głównie w Azji, w mniejszej liczbie w obu Amerykach i w Europie. W naturze różaneczniki to krzewy lub drobne drzewa, rosnące najczęściej w lasach górskich, gdzie mają zapewnioną właściwą wilgotność powietrza i półcień. Różanecznik jest jednym z częściej uprawianych krzewów ozdobnych. Szacuje się, że udało się już wyhodować około 40 000 odmian. Uprawiane odmiany różaneczników i azalii, to krzewy o różnych rozmiarach, od bardzo małych, które uprawia się w doniczkach, do ok. 2-3 metrowych krzewów. Rzadko mają postać dużego drzewa, jak dorastający 12 m różanecznik olbrzymi.

Główną ozdobą azalii i różaneczników są kwiaty. Krzewy kwitną niezwykle obficie. U azalii kwiaty rozkwitają przed rozwinięciem się liści, przez co są doskonale widoczne, u rododendronów kwiaty wyrastają na długich szypułkach w kwiatostanach na szczytach pędów i również są doskonale widoczne. Występuje cała gama kolorów kwiatów – od białego do fioletowego, poprzez różne odcienie żółci i czerwieni.



Najczęściej spotykane gatunki

Różanecznik katawbijski *Rhododendron catawbiense* Michx., nazywany też różanecznikiem fioletowym pochodzi z Ameryki Północnej, gdzie rośnie w podszybie lasów. Do Europy został sprowadzony na początku XIX wieku. Jest jednym z podstawowych gatunków ozdobnych różaneczników. Rośnie powoli. W swojej ojczyźnie osiąga wysokość do 6 m, ale hodowane odmiany nie przekraczają 3 m. Liście są



zimozielone, a duże blaszki liściowe zachowują na górnej stronie intensywnie zielony kolor przez cały rok. Kwitnie niezwykle obficie. Kwiaty o średnicy do 6 cm wyrastają w kwiatostanach po 5–20 sztuk na wierzchołkach pędów i mają kolor lilioworóżowy, purpurowy lub fioletowy. Kwitnie od maja do czerwca.

Różanecznik żółty *Rhododendron luteum* Sweet nazywany, szczególnie w dawniejszych publikacjach, azalią pontyjską. Pochodzi z Azji, a duży obszar jego występowania znajduje się na Kaukazie. Występuje również na wyspach Morza Egejskiego, w południowej Austrii, w niektórych rejonach Rosji i w Kazachstanie. Rośnie na nasłonecznionych, piaszczystych wydmach, tworząc zarośla. Kwitnie bardzo obficie na początku maja. Poszczególne kwiaty kwitną przez 7–8 dni, a cały okres kwitnienia trwa ok. 3 tygodni. Kwiaty wydzielają odurzający, słodkawy zapach, który można wyczuć nawet z odległości 200 m. Jest to jedyny gatunek różanecznika występujący naturalnie w Polsce tylko w jednym miejscu w południowo-wschodniej części kraju – w Woli Żarczyckiej w powiecie leżajskim. Dla ochrony rosnących tu na piaszczystym pagórku kilkudziesięciu osobników utworzono rezerwat przyrody „Kołacznia”, o powierzchni zaledwie 10 arów.

Różanecznik olbrzymi *Rhododendron maximum* L. pochodzi z Ameryki Północnej. W stanie naturalnym występuje od Kanady (Quebec) po Georgię. Największe skupiska znajdują się w Appalachach, gdzie tworzy rozłożyste krzewy lub małe drzewa do 7 m wysokości (niekiedy do 12 m). W Ameryce został wprowadzony do uprawy w 1736 roku. Liście są ciemnozielone o długości 9-30 cm (czasami nawet do 40 cm!). Spodnia strona może być gładka z szarometalicznym połyskiem lub pokryta krótkimi włoskami barwy miedzianej. Kwitnie od połowy czerwca do połowy lipca, kiedy większość

Kwitnący różanecznik katawbijski (fioletowy).



Zarośla różanecznika żółtego w parku w Kromławu.

CIEKAWOSTKA

Jest to roślina trująca: liście i młode gałązki zawierają glikozydy mogące spowodować śmierć zwierząt. U ludzi obserwowano tylko lekkie zatrucia, objawiające się zawrotami i bólami głowy. Zatrucie możliwe jest również poprzez miód wytworzony z nektaru różanecznika żółtego.

CIEKAWOSTKA

W parku założonym przez hrabiego Hochberga w Iłowej znajduje się ciekawa kolekcja różaneczników olbrzymich tworzących prawdziwy gaj nad rzeką Czarną Wielką. Profesor Czekalski wyróżnił tutaj siedem odmian barwnych.

Kwitnący różanecznik olbrzymi.



gatunków i odmian różaneczników już przekwitła. Kwiaty w pąku są różowe, a w miarę rozwoju płatki przybierają barwę niemal czysto białą. Na górnym środkowym płatku znajdują się liczne oliwkowozielone lub brązowawe cętki. Jego zaletą jest wysoka mrozoodporność.

Najciekawsze kolekcje

Miejsca gdzie można zobaczyć największe i najciekawsze kolekcje różaneczników znajdują się głównie w południowo-zachodniej Polsce i mają ponad 100 lat. Podstawowy materiał do ich tworzenia najczęściej dostarczały słynne w Europie szkółki Seidla (istniejące do dzisiaj), położone w Grüngräbchen niedaleko Drezna. Szkółki powstały w połowie XIX wieku i wprowadziły do hodowli nowe odmiany i kultywary tzw. rasy łużyckiej (oparte głównie na różaneczniku katabijskim), które ze względu na ich dużą odporność na niskie temperatury i choroby grzybowe, bardzo chętnie sadzono na całym Śląsku, szczególnie przy rezydencjach i w parkach uzdrowiskowych. Na początku XX wieku można wręcz mówić o swoistej modzie na kolekcje różaneczników, czego przykładem są Wojstawice, Iłowa, Moszna, Polanica-Zdrój, Zamek Książ, Szczawno-Zdrój oraz położone blisko granicy, niemieckie Bad Muskau z parkiem Pücklera, wpisany na listę UNESCO i oddalone o 8 km od Łęknicy-Kromlau, ze wspianą doliną różaneczników i bazaltowym mostem.

Warto pomyśleć o zaplanowaniu „różanecznikowej” wycieczki do tych miejsc, najlepiej na przełomie maja i czerwca.

Marek Maciantowicz

Znów wędrujemy ciepłym krajem...



Fot. Mikołaj Kaczmarek.

Za nami już początek wiosny meteorologicznej, astronomicznej i kalendarzowej, zmęczeni zimową szarugą niecierpliwie czekamy na wiosnę termiczną i fenologiczną. Tymczasem średnie temperatury dobowe powoli rosną. Jest to wyraźny sygnał dla wielu gatunków zwierząt, dodatkowo wzmocniony coraz dłuższymi dniami. Na tę właśnie chwilę czekały hibernujące całą zimę płazy – żaby, traszki, ropuchy i kumaki – nadszedł czas wyruszyć do miejsc rozrodu.